

54 Olimpiada Biologiczna – Pracownia 203/D

Imię i nazwisko	Grupa				Nr
	CZER	NIEB	ZIEL	ZOLT	

Zaznacz znakiem X swoją grupę

Czas: 90 minut

Łączna liczba punktów do zdobycia: 30

Twoim zadaniem jest wykonanie preparatów anatomicznych (w tym przekrojów poprzecznych) dwóch gatunków roślin, oznaczonych literami: A i B.

Do obserwacji preparatów należy użyć mikroskopu, samodzielnie dobierając powiększenie w zależności od potrzeb oraz jakości wykonanego preparatu. **Nie prowadzimy obserwacji z udziałem obiektu immersyjnego.**

Przed rozpoczęciem wykonywania zadań upewnij się, że na stole znajdują się narzędzia i materiały wyszczególnione poniżej. Ewentualny brak zgłoś natychmiast przez podniesienie ręki. Uzupełnienie materiałów i narzędzi nie będzie możliwe po rozpoczęciu wykonywania zadań.

Materiały i narzędzia:

1. dwie probówki o pojemności 50 ml, podpisane odpowiednio ROŚLINA A oraz ROŚLINA B, zawierające materiał biologiczny
2. mikroskop z obiektywami o powiększeniu 4×, 10× lub 20×, oraz 40×
3. dwie plastikowe pipety transferowe (tzw. „pasterówki”)
4. pęseta
5. igła preparacyjna
6. żyłotka
7. cztery szkiełka podstawowe
8. szkiełka nakrywkowe
9. pojemnik z wodą wodociągową
10. naczynie na zlewki
11. 4 kawałki bibuły filtracyjnej
12. tacka styropianowa, na której pracujemy na mokro.

Zadania 1.–6. polegają na wykonaniu preparatów z organów roślinnych oznaczonych A i B oraz udokumentowaniu obserwacji mikroskopowych w formie rysunków anatomicznych. W tej części znajdzie się również szereg pytań testowych, na które należy odpowiedzieć. Zapoznaj się z podanymi poniżej instrukcjami, aby dobrze wykonać te zadania.

Zadanie 7. i 8. polegają na określeniu przynależności roślin do odpowiednich rodzin botanicznych oraz zapisaniu wzorów kwiatowych na podstawie fotografii kwiatu oraz narysów kwiatowych oznaczonych 1.–3.

Jak prawidłowo wykonać przekrój poprzeczny przez liść lub łodygę?

1. Przy pomocy pęsety wyjmij delikatnie tkankę z próbówki. Nie wyjmuj jednocześnie wszystkich tkanek, aby nie stracić cennego materiału.
2. Umieść materiał w kropli wody na szkiełku podstawowym.
3. Wyjmij ostrożnie żyłkę z opakowania i wyrównaj blaszkę liściową lub łodygę.
4. Następnie, pewnie przytrzymując materiał na szkiełku palcem lub drugim szkiełkiem podstawowym, delikatnymi ruchami odcinaj z niego jak najcieńsze skrawki. Pamiętaj – im więcej skrawków wykonasz, tym większa szansa, że któryś z nich będzie zadowalający!
5. Skrawki umieść w kropli wody na szkiełku podstawowym, przykryj szkiełkiem nakrywkowym. Korzystając z kilku szkiełek nakrywkowych, wykorzystaj całą powierzchnię szkiełka podstawowego – dzięki temu zwiększysz prawdopodobieństwo znalezienia interesującego Cię fragmentu tkanki.
6. W razie potrzeby usuń nadmiar wody za pomocą bibuły filtracyjnej.
7. Umieść preparat w łapach stolika mikroskopu i zacznij obserwację od **najmniejszego powiększenia**.
8. Zanim wyjmiesz preparat mikroskopowy, pamiętaj, aby przestawić rewolwer mikroskopu na **najmniejsze powiększenie** i **obniżyć** stół przedmiotowy.

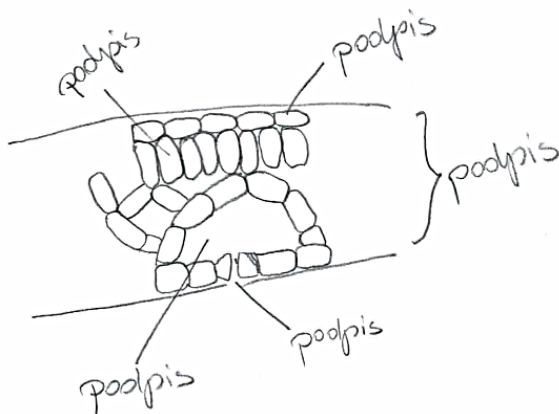
Pamiętaj, aby podczas przygotowania preparatu starać się uniknąć powstawania bąbelków powietrza. Mogą one utrudnić lub nawet uniemożliwić prawidłową obserwację!

Jak prawidłowo wykonać rysunek anatomiczny?

Przygotowując rysunki, kieruj się następującymi wytycznymi:

- Rozmieszczenie, rozmiar, kształt oraz liczba warstw komórek należących do poszczególnych tkanek powinny oddawać to, co widzisz na preparacie.
- W obrębie przekroju nie musisz uwzględniać wszystkich komórek należących do danej tkanki, wystarczy rysunek jakościowy, a nie – ilościowy.

Przykład prawidłowego rysunku anatomicznego:

Wstęp

Mszaki to grupa roślin zarodnikowych obejmująca mchy, wątrobowce i glewiki. W Polsce występuje ok. 1000 gatunków roślin należących do tej grupy. Mimo swojej pozornie prostej budowy, mają one liczne przystosowania pozwalające im przeżyć w nieustannie zmieniającym się środowisku.

Niektóre z mchów, m.in. przedstawiciele rodziny płonnikowatych (Polytrichaceae), wykształciły struktury, które można nazwać pierwotnymi tkankami przewodzącymi – hydroidy i leptoidy. Analogicznie do tkanek przewodzących roślin naczyniowych dojrzałe hydroidy są martwe i grubościenne. Wykształcenie tego typu tkanek oraz innych przekształceń w budowie liścia pozwoliło tym mchom na osiągnięcie dużych, w porównaniu z innymi mszakami, rozmiarów.

Inną grupą mchów, w której doszło do silnego przystosowania budowy do niesprzyjających warunków środowiska, są torfowce (*Sphagnum*). Mimo braku nawet pierwotnej tkanki przewodzącej, torfowce mogą transportować wodę do położonych powyżej poziomu wody gruntowej części ciała m.in. dzięki hialodermie. Jest to warstwa zbudowana z martwych, dużych, cienkościennych i bezbarwnych komórek. Ponadto na łądkach torfowców można znaleźć komórki retortowe – butelkowatego kształtu komórki także przystosowane do magazynowania wody. Nawet liście torfowców są przystosowane do magazynowania wody, co widać już w prostym preparacie wodnym pod mikroskopem świetlnym.

Torfowce występują głównie na obszarach bagiennych i na torfowiskach. Dzięki licznym przystosowaniom do magazynowania i rozprowadzania wody pełnią ważne funkcje ekologiczne. W okresach z dużymi opadami mogą magazynować nadmiar wody opadowej, chroniąc pobliskie obszary przed nagłym zalaniem lub zmniejszając dotkliwość zniszczeń. Z drugiej strony w okresach suszy mogą powoli oddawać nadmiar wody, zmniejszając przez pewien czas dotkliwość suszy.

Praca z mszakami wymaga szczególnej uwagi – wiele z nich jest chronionych częściowo lub ściśle zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Ochronie podlegają m.in. niektóre gatunki mchów związanych z kompleksami starych lasów, mchy potencjalnie wykorzystywane gospodarczo na dużą skalę, a także wszystkie gatunki torfowców.

Zadanie 1. (5 pkt)

Przygotuj przekrój poprzeczny przez łądkę ROŚLINY A. Wykonaj preparat w kropli wody i na podstawie obserwacji mikroskopowych wykonaj rysunek anatomiczny w zaznaczonych niżej konturach. Wyszukaj takie skrawki, aby miał jak najwięcej nieuszkodzonych warstw komórek.

Na rysunku powinny się znaleźć następujące podpisy:

- epiderma (skórka)
- kora
- leptoidy
- hydroidy
- komórki sklerenchymy/włókna sklerenchymatyczne/stereidy.

Miejsce na Twój rysunek:

Zapamiętaj, który ze skrawków na szkiełku podstawowym wybrałeś do obserwacji.

Zadanie 2. (5 pkt)

Przygotuj przekrój poprzeczny przez środkową część liścia ROŚLINY A. Wykonaj preparat w kropli wody i na podstawie obserwacji mikroskopowych wykonaj rysunek anatomiczny w zaznaczonych niżej konturach. Zaznacz na rysunku następujące struktury:

- epiderma (skórka)
- lamelle
- komórka szczytowa lamelli
- hydroidy
- komórki sklerenchymy/włókna sklerenchymatyczne/sklereidy.

Miejsce na Twój rysunek:

Zapamiętaj, który ze skrawków na szkiełku podstawowym wybrałeś do obserwacji.

Zadanie 3. (4 pkt)

Na podstawie obserwacji preparatów zaznacz, czy podane stwierdzenie są prawdziwe, czy – fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda czy fałsz
Hydroidy ROŚLINY A odpowiadają za transport wody z korzeni do listków.	☐ P. Prawda / ☐ F. Fałsz
Liść ROŚLINY A ma budowę wielowarstwową	☐ P. Prawda / ☐ F. Fałsz
Obecność lamelli w ROŚLINIE A może być związana ze zwiększeniem powierzchni pobierania światła w liściach, co przyczynia się do zwiększenia efektywności fotosyntezy.	☐ P. Prawda / ☐ F. Fałsz
W ROŚLINIE A pierwotna wiązka przewodząca w łożysce przyjmuje postać wiązki kolateralnej zamkniętej.	☐ P. Prawda / ☐ F. Fałsz

UWAGA. Odpowiedzi zakoduj na karcie odpowiedzi!

Zadanie 4. (4 pkt)

Wykonaj preparat w kropli wody z liścia gałązkowego ROŚLINY B. Na podstawie obserwacji mikroskopowych wykonaj rysunek anatomiczny w zaznaczonych niżej konturach. Zaznacz na rysunku następujące struktury:

- komórki hialinowe/wodonośne z włóknami wzmacniającymi
- pory
- komórki fotosyntetyzujące.

Miejsce na Twój rysunek:

Zapamiętaj, który ze skrawków na szkiełku podstawowym wybrałeś do obserwacji.

Zadanie 5. (3 pkt)

Na podstawie obserwacji preparatu oceń, czy podane stwierdzenie są prawdziwe, czy – fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda czy fałsz
Liść ROŚLINY B ma budowę wielowarstwową.	☐ P. Prawda / ☐ F. Fałsz
Większość powierzchni liścia ROŚLINY B zajmują komórki fotosyntetyzujące.	☐ P. Prawda / ☐ F. Fałsz
Komórki wodonośne ROŚLINY B są żywe.	☐ P. Prawda / ☐ F. Fałsz

UWAGA. Odpowiedzi zakoduj na karcie odpowiedzi!

Zadanie 6. (3 pkt)

Na podstawie obserwacji otrzymanych okazów roślin, przygotowanych przez Ciebie preparatów oraz własnej wiedzy określ, które z poniższych stwierdzeń (A.–E.) są prawdziwe w przypadku ROŚLINY A oraz w przypadku ROŚLINY B.

Stwierdzenia:

- A. Roślina należy do mszaków.
- B. Roślina może osiągać relatywnie duże rozmiary dzięki odpowiednim przystosowaniom.
- C. Roślinę charakteryzuje niekończący się wzrost na długość.
- D. Roślina należy do rodziny płonnikowatych.
- E. Roślina należy do rodziny torfowcowatych.

Roślina	Które stwierdzenia są prawdziwe?
ROŚLINA A	☐ A. / ☐ B. / ☐ C. / ☐ D. / ☐ E.
ROŚLINA B	☐ A. / ☐ B. / ☐ C. / ☐ D. / ☐ E.

UWAGA. Odpowiedzi zakoduj na karcie odpowiedzi!

Zadanie 7. (3 pkt)

Na podstawie cech widocznych na zdjęciach przypisz rośliny do odpowiednich rodzin botanicznych.

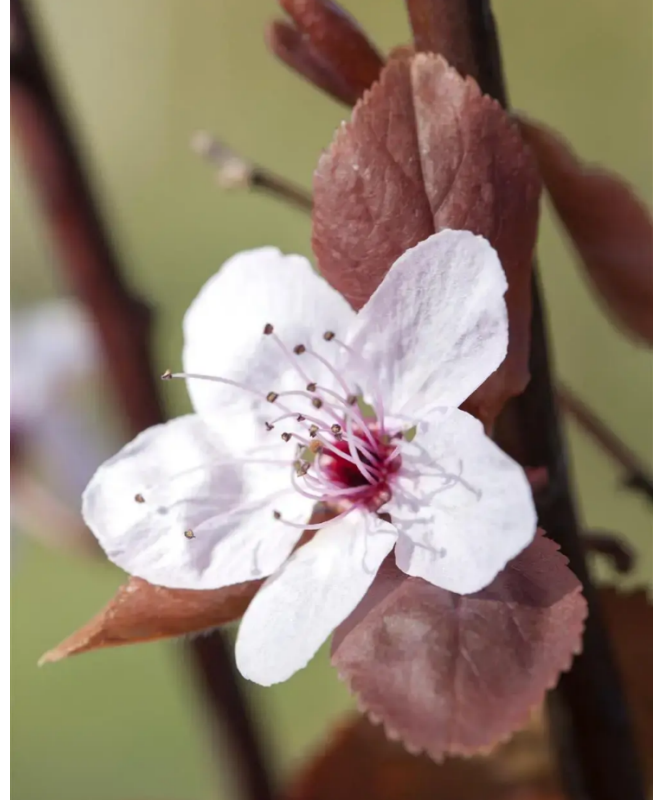
UWAGA. Odpowiedzi zakoduj na karcie odpowiedzi!

Roślina	Przynależność do rodziny
1.	☐ A. Jaskrowate / ☐ B. Jasnotowate / ☐ C. Baldaszkowate / ☐ D. Różowate / ☐ E. Srebrnikowate / ☐ F. Psiankowate / ☐ G. Kapustowate / ☐ H. Liliowate
2.	☐ A. Jaskrowate / ☐ B. Jasnotowate / ☐ C. Baldaszkowate / ☐ D. Różowate / ☐ E. Srebrnikowate / ☐ F. Psiankowate / ☐ G. Kapustowate / ☐ H. Liliowate
3.	☐ A. Jaskrowate / ☐ B. Jasnotowate / ☐ C. Baldaszkowate / ☐ D. Różowate / ☐ E. Srebrnikowate / ☐ F. Psiankowate / ☐ G. Kapustowate / ☐ H. Liliowate

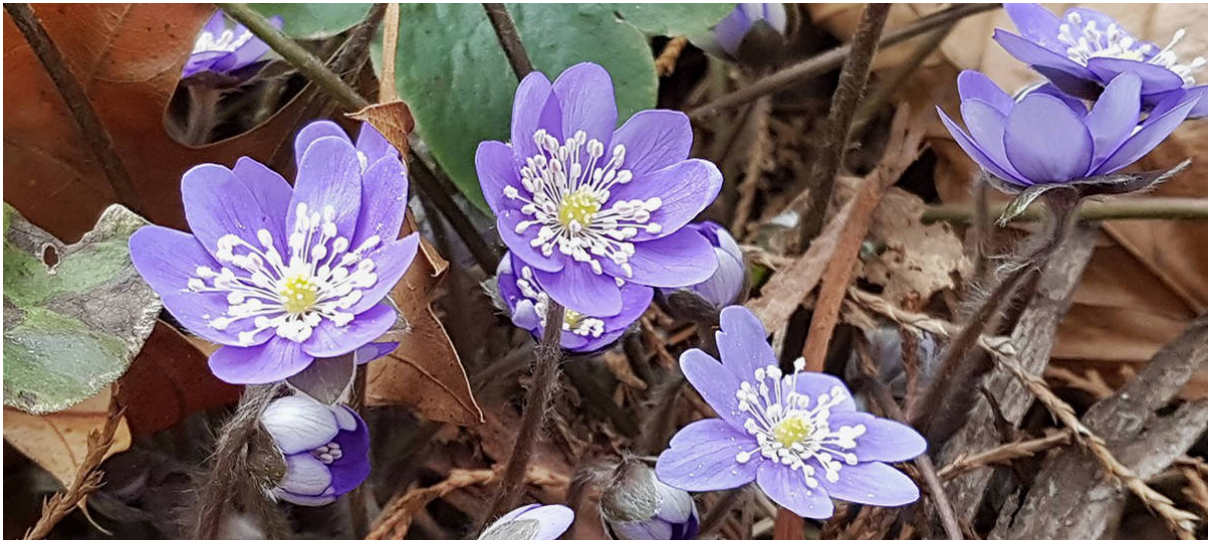
1.

2.

3.

Zadanie 8. (3 pkt)

Na podstawie zdjęć i narysów zapisz wzory kwiatowe oraz określ przynależność roślin do rodzin botanicznych.

Symbole stosowane do zapisu wzorów kwiatowych znajdują się na ostatniej stronie, do oderwania.

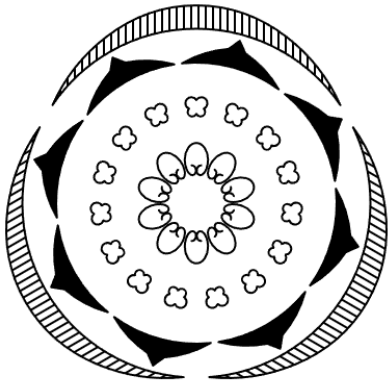
UWAGA. Odpowiedzi zakoduj na karcie odpowiedzi!

Zdjęcie i narys kwiatowy

Wzór kwiatowy

1.

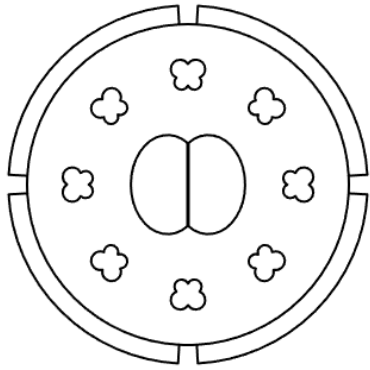

.....

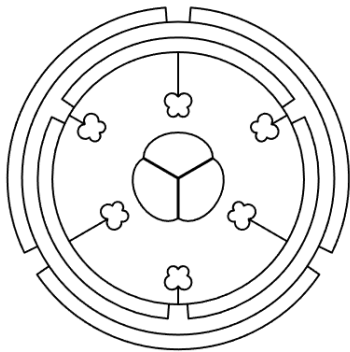
2.

.....

3.

złóż
zagnij
oderwij

SYMETRIA

- * symetria promienista
- ↓ symetria grzbiecista
- ↻ kwiat spiralny
- ↔ kwiat disymetryczny
- ↯ kwiat asymetryczny

PLEĆ KWIATU

ważne w przypadku kwiatów niedoskonałych
oraz bardziej złożonych systemów płciowych

- ♂ kwiat męski
- ♀ kwiat żeński
- ♂♀ kwiat obupłciowy

ORGANY KWIATOWE

- P** okwiat niezróżnicowany
- K** działki kielicha
- C** płatki korony
- A** androecjum (pręciki)
- A°** staminodia (płone pręciki)
- G** gynoecjum (słupki)
- G°** pistilodia (płone słupki)
- G** zalążnia górna (kwiat dolny)
- G** zalążnia dolna (kwiat górny)
- [...]** zrośnięcie między okółkami organów
- (...)** zrośnięcie organów wewnątrz okółka
- :** wyraźne zróżnicowanie morfologiczne wewnątrz okółka
- +** więcej niż jeden okółek
- zmienna liczba elementów w okółku
- ∞** wiele organów wewnątrz okółka